

MARTIN SOLÍK

Problém uznania a jeho ukotvenie u Mareka Hrubca

The present paper analyses the problem of recognition as reformulated by Marek Hrubec in his book *Od zneuznání ke spravedlnosti: Kritická teorie globální společnosti a politiky* (From disregard to justice: A critical theory of global society and politics). The discussion follows on from the previous articles by Luboš Blaha and Marek Hrubec published in *Studia Politica Slovaca*, which contain a polemic on some points in Hrubec's monograph. Our aim is to address those aspects which have so far been omitted from discussion. Hrubec not only clarifies the problem of recognition but backs it up with solid methodology (with regard to the development of critical theory), outlines dilemmas of local and transnational recognition and formulates global prospects of recognition. Hrubec's analysis requires an intercultural approach substantiating the evolution of international and global order in terms of different forms of recognition in different cultural settings that have the potential to demonstrate the possibilities and ways of articulation of the order beyond national borders, by which Hrubec transcends classical authors on recognition.

Keywords: Honneth; Hrubec; recognition; Taylor; disregard; extra-territorial and global recognition

Pred rokom vyšiel v časopise *Studia Politica Slovaca* diskusný príspevok Luboša Blaha *Obrana liberalizmu, alebo niekoľko poznámok ku kritickej teórii uznania Marka Hrubca*¹, v ktorom sa autor usiluje podať polemickú reflexiu o monografii Mareka Hrubca *Od zneuznání ke spravedlnosti: Kritická teorie globální společnosti a politiky*² z konca roka 2011 a ktorú možno pokojne označiť za opus magnum. Blahovým cieľom je v základoch predstaviť uvedenú monografiu, pričom už v úvode priznáva, že Hrubec sa v prvých troch kapitolách svojej monografie venuje podobným líniam, ktoré sleduje aj samotný Blaha. Tento fakt však do istej miery zneвозмоžnil Blahovi zachytiť samotný pojem uznania, ktorý je v Hrubcovom prípade primárny, resp. centrálny.

V predchádzajúcom čísle *Studia Politica Slovaca* vyšla zase odpoveď Mareka Hrubca, ktorý v texte „*Intersubjektivní podmínky spravedlnosti*“³ reaguje na viaceré Blahove podnety a nedorozumenia. Diskusia týchto dvoch autorov, ktorí nepatria k filozofom a ktorí sa len vyjadrujú k jednotlivým problémom, ale naopak, formulujú vlastné filozofické stanoviská, ma podnietila k tomu, aby som sa do nej zapojil.

¹ BLAHA, L. Obrana liberalizmu alebo niekoľko poznámok ku kritickej teórii uznania Marka Hrubca. *Studia Politica Slovaca* 1/2012, s. 108 – 122.

² HRUBEC, M. *Od zneuznání ke spravedlnosti: Kritická teorie globální společnosti a politiky*. Praha, Filosofia, 2011.

³ HRUBEC, M. Intersubjektivní podmínky spravedlnosti. *Studia Politica Slovaca* 2/2012, s. 94 – 104.

Marek Hrubec vytvoril knižné dielo, ktoré výraznou mierou nielen ozrejmuje problém uznania a metodologicky zakotvuje pojem uznania v rámci vývoja kritickej teórie, ale priamo predkladá dilemy lokálneho a transnacionálneho uznania a rovnako formuluje globálne perspektívy uznania. Hrubec nielenže vniesol túto problematiku do českého a slovenského prostredia, ale svojimi prekladmi Taylora, Fraserovej, Honnetha (prevažne spolu s Alenou Bakešovou), komentármi, rozhovormi, editorstvom (autorov ako Cohen, Ihara, Sklair, Ferrara atď.) a štúdiami pripravil nenahraditeľný podklad na skúmanie problematiky uznania v celej jej komplexnosti. Monografiu *Od zneuznání ke spravedlnosti: Kritická teorie globální společnosti a politiky* tak možno nateraz chápať ako isté zavŕšenie etapy Hrubcovho mohutného výskumu.

Polemika Ľuboša Blaha ma presvedčila o naliehavej potrebe venovať sa viacerým aspektom Hrubcovho výskumu a oceniť jeho prácu v ďalšej diskusii. A to najmä preto, že Blaha, žiaľ, abstrahuje od problému uznania. Blahov príspevok do diskusie sa, takpovediac, zastavil na samom začiatku, pričom v ďalších častiach sa zaoberá iba vybranými témami z Hrubcovej monografie a pojem uznania obchádza, čo sám naznačil, keď hovorí: „*Svoje pripomienky budem smerovať predovšetkým k obrane liberálnej metodológie. O iných častiach a argumentoch .... sa zmienim iba útržkovo.*“⁴

Mojím cieľom je venovať sa práve častiam, ktoré Ľuboš Blaha vo svojej polemike vynechal, t. j. zaoberať sa primárne problémom uznania. Neusilujem sa o polemiku medzi Blahom a Hrubcom, predmetom môjho príspevku do diskusie je vyzdvihnutie analytických prvkov, ktorými Hrubec obohatil danú problematiku nielen v európskom, ale i vo svetovom kontexte. Hrubec totiž významne rozšíril známe teórie a doplnil ich o závery a analýzy, ktoré sú nanajvýš originálne.

Miesto normatívnosti uznania v kritickej teórii

V prvej časti Hrubcovej monografie je zakotvená jeho metodológia. Kritická teória je vo svojich tézach založená na troch prvkoch: identifikácia problémov, opis reality a odvodenie žiadateľných spoločenských noriem. Východiskový bod možno hľadať v internej kritike, ktorá implikuje zameranie pozornosti na deskriptívne vysvetľovanie relevantných tém a na tomto základe sú formulované normatívne koncepcie spoločnosti. Z uvedeného vyplýva trichotómia – kritika, vysvetlenie a normativita⁵, z ktorej je zrejmé, že argumenty majú nielen analyzovať nedostatky spoločnosti, ale majú obsahovať aj víziu novej transformácie spoločnosti. Táto trichotómia sa skladá z:

- odmietnutia (negácie – predstavujúcej kritický postoj subjektu k skutočnosti),
- prijatia (afirmácie – zameriavajúcej sa na prvky reality s pozitívnym smerovaním na pozadí kritizovanej reality) a
- vytvorenia (kreácie – keď prichádza k rozvinutiu pozitívnych prvkov reality do súboru žiaducich noriem a do celku normatívneho usporiadania).

V trichotómii sa odráža dynamika vývoja – dynamika bojov o uznanie, ktoré začínajú negáciou stavu, ktorý nie je žiadaný, identifikáciou pozitívnych prvkov a následne rozvinutím do

⁴ BLAHA, Ľ. *Obrana liberalizmu alebo niekoľko poznámok ku kritickej teórii uznania Mareka Hrubca*, c. d., s. 108.

⁵ HRUBEC, M. *Od zneuznání ke spravedlnosti: Kritická teorie globální společnosti a politiky*, c. d., s. 34.

požadovaného stavu.⁶ Marek Hrubec priraduje čiastočne rozpracované a nedostatočne prepojené prvky tejto trichotómie nasledujúcim autorom:

- ku kritike Honnetha (rekonštrukcia) a Walzera (interpretácia),
- k vysvetleniu Walzera (odhaľovanie),
- k normativite Walzera a Honnetha (konštrukcia).

Axel Honneth iba pri rekonštrukcii zastáva komplexný prístup a zakladá reformuláciu a začlenenie do celkového rámca sociálnej kritiky. Walzer kladie do popredia interpretáciu. Honneth si uvedomuje, že Walzer pracuje s izolovanou internou kritikou, pričom z odhaľovania a vytvárania ako zo zdrojov sociálnej kritiky neformuluje rozvíjajúci moment. Honneth požaduje prepojenie prvkov sociálnej kritiky, t. j. prepojenie rekonštrukcie, konštrukcie a genealógie. V teoretickom prepojení kritiky vysvetlenia a normativity vyžaduje „hermeneutický kruh medzi normatívnymi premisami a sociálno-teoretickým vysvetlením“⁷, pretože prvky sociálnej kritiky nefungujú izolovane, naopak, zahŕňajú vzťahy k ďalším prvkom.

Normatívne princípy by nemali byť špecifikované bez deskriptívnych a vysvetľujúcich analýz praxe sociálnej reprodukcie. Honneth súhlasí, že kritická skúsenosť negativity je tým faktorom, ktorý uvádza do pohybu okruh vytvárania normatívnych princíпов a sociálno-teoretickej analýzy nielen v genetickom, ale aj v logickom zmysle a na začiatku každej spoločenskej kritiky sa nachádza diagnóza sociálnych negatív. Vychádza týmto zo situácie zneuznaných. Hrubec pri tejto analýze formuluje dva body. Po prvé, zneuznanie, vychádzajúce z nesprávnych faktov, t. j. z nespravodlivosti a sociálnej patológie, nás vedie k tomu, aby sme sa pokúšali formulovať normy, a tie nám umožnia vysloviť našu skúsenosť, ktorá bola predtým zneuznaná. Po druhé, prístup k normám je spojený so sociálno-teoretickými predpokladmi sociálnej skutočnosti, v ktorých je východiskom prax, t. j. dobrá fakticita.

Honneth analyzuje morálne podmienky sociálnej kritiky a definuje vlastnú formálnu koncepciu mravnosti, čím sa presúva od kritiky k normativite. Redukuje kritiku a normatívnu kritiku na rovinu normativity, pričom jeho zámerom je vypracovanie vysvetľujúcej normativity, pretože chce rozvinúť základy sociálnej teórie s normatívnym obsahom. Hrubec si všíma, že Honneth vypracúva iba reduktívnu sociálnu teóriu, a nie sociálnu teóriu v zmysle sociálno-vedného vysvetlenia. Honneth upozorňuje na úpadok subjektov kolektívnej zmeny v 20. storočí a nepokúša sa definovať pozitívne momenty týchto subjektov. Rozčarovanie z neúspechu v bojoch o uznanie v 20. storočí znamená ignorovanie zneuznaných osôb, ktoré sa nepresadili. Honneth svoj kritický prístup rekonštrukcie zaraďuje do výkladu normativity.⁸

Je možné uvažovať o normatívnom vysvetlení alebo o objasnení noriem, t. j. o vysvetľujúcej normativite. Honneth si vyberá druhú možnosť, t. j. vysvetľujúcu normativitu a normatívnu teóriu. V prípade duality kritického vysvetlenia a vysvetľujúcej kritiky sa Honneth koncentruje na

⁶ Porovnaj HRUBEC, M. *Od zneuznání ke spravedlnosti: Kritická teorie globální společnosti a politiky*, c. d; HEGEL, G. W. F. *Fenomenologie ducha*. Praha: Nakladatelství Československé Akademie Věd, 1960; HONNETH, A. *The Struggle for Recognition: Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1996; FRASEROVÁ, N. – HONNETH, A. *Přerozdělování nebo uznání?* Praha, Filosofia, 2004.

⁷ *O kritice uznání*. Rozhovor Marka Hrubce s Axelem Honnethem. In HONNETH, A. (ed.). *Zbavovat se svéprávnosti. Paradoxy současného kapitalismu*. Praha, Filosofia, 2007.

⁸ Honneth sa pridáva neoheglovského a neonietzschovského výkladu. Pričom historický vývoj uznania vykresľuje ako vývoj normatívnych vzorcov.

kritickú normativitu v rámci výkladu normativity. Pri sumarizácii zistíme, že Honneth vychádza z kritiky a neskôr sústreďuje svoju pozornosť výlučne na normativitu, pričom jeho postupnosť krokov smeruje od kritiky ku kritickej normativite a následne k vysvetľujúcej normativite. Hrubec zastáva oprávnené a zdôvodnené presvedčenie, že nevyvážená orientácia na normativitu a podcenenie kritiky a vysvetlenia má dôsledky pre formuláciu Honnethovej teórie, kde absen-tuje dostatočné vysvetlenie empirických faktov.⁹ Z uvedeného je zrejmé, že Honneth obchádza kritiku závažných problémov a venuje sa vedľajším témam. Taylor formuloval svoju morálnu ontológiu v polohe nachádzajúcej sa medzi vysvetľujúcou normativitou a kritickou normativitou s nárokmi na vysvetlenie, a to kritické vysvetlenie, ale aj normatívne. Habermas najskôr spájal všetky druhy výkladu, neskôr sa zameril na normativitu.

Reflexia pojmu uznania

Línia výkladu Mareka Hrubca smeruje k myšlienke, že teória uznania má vnútornú presvedčivosť iba vtedy ak je koncipovaná ako teória globálnej spoločnosti, t. j., ak dokáže prekročiť rámec národných štátov. Normatívny rozmer uznania je potrebné preniesť do globálnej úrovne. Hrubec tak prekračuje doterajšie teórie uznania, ktoré sú založené na prepojení mikroroviny sociálnych vzťahov s nárokmi na uznanie v medziach štátov. Jeho gramatika uznania je založená na globálnych procesoch, t. j. zaoberá sa interkultúrnymi vzťahmi a transnacionálnymi transfermi, ktoré sa prakticky dotýkajú celého ľudstva, pričom tieto problémy nie sú praktickým prežitkom, ale naopak. Korene týchto problémov možno hľadať v dávnej minulosti: náboženské poňatie ženy vyvolávajúce dojem, že ženy sú niečím odvodeným, t. j. Eva bola odvodená z Adamovho rebra; ľudia bledej pleti, ktorí oktrojovali ľudom tmavej pleti obraz ich menejcennosti; problémy súvisiace s kolonizáciou. Niektoré z týchto problémov metamorfovali a niektoré sa dostali do úzadia, avšak v rámci uznania sa stretávame s akútnym problémom, keď národné štáty stratili svoj pôvodný vplyv, pričom korporácie a medzinárodné finančné inštitúcie svoj vplyv výrazne posilnili. Objavuje sa tak jasný argument – transnacionálne korporácie a medzinárodné finančné inštitúcie sú spoluzodpovedné za extrémnu chudobu a hlad. Hrubec formuluje, že súčasné boje o právne uznanie sa snažia posilniť extrateritoriálne uplatňovanie novovznikajúcich právnych noriem, ktoré sa týkajú hospodárskych a sociálnych práv a súčasne odhaliť, aké je ich uplatňovanie obmedzené a slabé.¹⁰

Nároky na extrateritoriálne uznanie dokumentujú, že vyžadovať riešenie tohto problému prostredníctvom národných štátov je nedostatočné, a ukazujú, že formulácia týchto požiadaviek je dôležitá pre vyjadrenie sociálnych konfliktov, ktoré sa usilujú riešiť situáciu v rámci nového nadnárodného stupňa právneho uznania. Úlohou kritickej analýzy je vysvetľovať smerovanie historického vývoja regulácie v oblasti prerozdeľovania, a tak prispieť k artikulácii nárokov od chudobných v globálnom rozmere. Kritika ani deskripcia doterajšieho globálneho usporiadania nie sú rozvinuté do takej miery, aby smerovali k normatívnemu ospravedlňovaniu globálneho štátu, preto je jeho normativita problematická.

⁹ HRUBEC, M. *Od zneuznání ke spravedlnosti: Kritická teorie globální společnosti a politiky*, c. d., s. 50.

¹⁰ Tamže, s. 431 – 433.

Je celkom prirodzené, že Hrubec sa pri svojej rekonštrukcii opiera o G.W.F. Hegla, kde má pojem uznania svoj pôvod, t. j. vo *Fenomenológii ducha* a v jeho ďalších spisoch. V tejto tradícii uznanie predstavuje ideálny recipročný vzťah medzi subjektmi, v ktorom každý chápe toho druhého ako seberovného a zároveň ako od seba oddeleného.

Novoheglovci Charles Taylor a Axel Honneth práve v nadväznosti na Hegla a G. H. Meada tvrdia, že pojem uznania implikuje tézu, v ktorej sociálne vzťahy predchádzajú individuum a intersubjektivita má prednosť pred subjektivitou. To znamená, že nevyhnutnou podmienkou získania úplnej, neporušenej subjektivity je akceptovanie, rešpektovanie či ocenenie schopností a výkonov človeka zo strany iných partnerov interakcie. Rôzne formy uznania vymedzujú podmienky interakcie, v ktorej ľudské bytosti dosiahnu rozmanité nové spôsoby pozitívneho vzťahovania sa k sebe samému a ktoré nakoniec ovplyvnia aj právne normy, resp. ústavy a zákony štátov, pretože prostredníctvom zákonov uznávame práva a predpisujeme povinnosti. Nestačí nám však iba súbor všeobecných základných práv, treba vytvárať podmienky, čo zakladá priamu potrebu rozboru politiky univerzalizmu, diferenciacie a v neposlednom rade identity jedinca.

Honneth v intenciách Meadovej intersubjektivistickej koncepcie subjektu, obhajujúcej úzku súvislosť medzi rôznymi stupňami sociálneho uznania a konkrétnymi praktickými vzťahmi k sebe samému, hovorí o troch formách vzájomného uznania – láske, práve a solidarite. U Honnetha nejde len o uznanie morálnej autonómie subjektu, ale o celkové sociálne podmienky individuálnej sebarealizácie. Taylor rozpracoval teóriu uznania na komunitaristickom a liberálnom základe, pričom vychádzal z marxistickej argumentácie. Jeho teória uznania je prepojená s morálnou filozofiou a zameriava sa na politickú filozofiu.

Honneth sa v kritickej teórii pokúša formulovať uznanie ako sociálno-filozofický projekt, odkazujúc na sociálnu psychológiu, sociológiu a právnu teóriu (to však iba pri analýze verejnej sféry). Honneth sa dopúšťa chyby, pretože zanedbáva politickú teóriu.

V dialógu s Nancy Fraserovou rozvíja Honneth argumenty morálneho realizmu. Morálny realizmus Axela Honnetha môžeme označiť za viac ako len legitímny, pretože neuskutočňuje iba začlenenie normativity do rámca možností uskutočnenia, ale pracuje s normativitou metodicky v morálnom realizme.

S prvkami formálnej antropológie pracuje Taylor, pričom predpokladá elementárne podmienky života človeka v prostredí hodnôt ako kritérium želaných noriem. Formálna antropológia sa vyhýba nepokojom substanciálnej komunitaristickej teórie. Takto definovaná komunitaristická teória prívlemlí analyzuje obsahy noriem, čo, žiaľ, spôsobuje neprijateľnosť týchto noriem pre inak definované spôsoby ľudského života. Rovnako sa formálna antropológia vyhýba rozporom libertínskeho vnímania jednotlivca, pretože subjekt sa stáva atomisticky izolovaný, neukotvený a nedostatočne prepojený s ostatnými jednotlivcami.

Honneth si všima, že jeho stanoviská sú podobné Taylorovým, pričom Hrubec identifikuje, že Honneth „v *Taylorovej teórii si mylne zamieta dve veľmi odlišné časti, pričom podobnosť svojho stanoviska s Taylorovým vidí práve v opačných častiach, ako to v skutočnosti je*“¹¹. Honneth však na rozdiel od Taylora bližšie nešpecifikuje morálny realizmus. Taylor, ako uznáva aj Hrubec, je väčšmi orientovaný komunitaristicky, je teda odkázaný na kontext a partikulárne hodnoty pospolitosti, pričom jeho vnímanie pospolitosti nie je schopné odrážať až príliš partikulárne tendencie. Jeho teória obsahuje univerzalistické prvky, na ktorých základe odvodzuje normativitu.

¹¹ Tamže, s. 72.

Univerzálna morálna ontológia je v prípade Taylora podmienkou na konkrétne hodnoty a normy v praxi.

Honneth v dialógu s Fraserovou argumentuje (konkrétne pri otázkach teórie osobnosti), že nie je možné odvodzovať závery od antropologicky chápanej teórie osobnosti, pretože uznanie sa formuje historicky, a nie je dané raz a navždy v ustálenej konštantnej podobe. Honneth vníma inštitúcie vo svojom morálnom realizme len ako morálne podmienky konania a zabúda identifikovať ekonomické a sociálne príčiny morálnych noriem. Podceňuje deskriptívnu konkretizáciu, čím nedostatočne vysvetľuje javy, preto jeho koncepcia uznania do istej miery stráca svoj prínos. Problémy spoločnosti iba načrtol bez komplexného výkladu.

Hrubec vo svojom výklade argumentuje, že Honneth a Taylor rozvíjajú uznanie interdisciplinárne a transdisciplinárne v sociálnych vedách.¹² Taylor akcentuje analýzu pozitívneho uznania doplnenú o politologický rozbor, Honneth skúma boje proti zneuznaniu v nadväznosti na spomínanú sociológiu a psychológiu. Taylor v rámci morálnej ontológie definuje vzájomné uznanie, pričom sa nezameriava na substanciálny výklad človeka, ktorý je v rozpore s legitímnou pluralitou rôznych druhov pospolitosti. Taylor obracia svoju pozornosť na charakteristiky človeka, ktoré majú potenciál stať sa všeobecne platnými. Vymedzuje sa voči negatívnemu vnímaniu ľudskej bytosti. Nadväzuje pritom na Heglovo vnímanie mravnosti a formuluje holistickú alternatívu morálnej ontológie, prekonávajúcu nedostatky atomistickej alternatívy, ktorá nahrádza kantovský transcendentálny subjektivismus.

Subjektívne vnímanie nedokáže zdôvodniť možnosti intersubjektívnej platnosti noriem. Intersubjektívne vnímanie poukazuje na platnosť, ktorá je definovaná medziľudskou komunikáciou, pretože združovanie sa v komunite je charakteristický prvok človeka. Taylor prepracoval paradigmu komunikácie zdôrazňujúcu postavenie a význam jazyka, pričom ju zároveň prekračuje komunitaristickou interpretáciou, ktorá sa odvoláva na pospolitosť. Ako hovorí Hrubec, „*nachádza sa tak v tomto bode na prechode od paradigmy komunikácie k paradigme vzájomného uznania osôb v prostredí pospolitosti, pričom koncept uznania rozvíja najmä vo svojich ďalších rozboroch spojených s rozborom politiky*“¹³. Taylor sa zameriava na synchronné výkladové interpretácie založené na filozofickej antropológii jazyka s prvkami koncepcie uznania, rozvíjanými v sociálnej a politickej teórii uznania. Nevenuje sa vývoju názorov od komunikácie k uznaniu, čím je svojou teóriou bližší Honnethovi a, naopak, vzdialenejší Habermasovi. Honneth sa orientuje na intersubjektívne konanie, ktoré obsahuje komunikáciu, pričom ich neobmedzuje.

Transpozícia uznania a globálne perspektívy

Marek Hrubec tvrdí, že uznanie nemá iba lokálny rozmer, a identifikuje nesprávnu transpozíciu uznania do medzinárodných štruktúr. Jedným z takýchto príkladov je transpozícia Honnethovej koncepcie uznania, ktorej sa dopustil Volker Heins. Hrubec si uvedomuje, že integrácia vzťahov je podľa Honnetha závislá od hĺbky zakotvenia jedincov vo vzťahoch s druhými. Tento rámec je možné prekročiť a solidárne sa stotožniť s regionálnymi alebo kontinentálnymi inter-

¹² Tamže, s. 263.

¹³ Tamže, s. 266.

kultúrnymi pospolitosťami rovnako ako s kozmopolitnou pospolitosťou. Ide o akýsi zabudnutý prvok Heglovej filozofie, v ktorej je založené univerzalistické stanovisko pospolitosti.

Honneth nadväzuje nielen na Heglovu koncepciu uznania, ale aj na koncepciu pospolitosti, avšak nepredkladá neoheglovskú koncepciu prekračujúcu hranice medzinárodnej politiky a analyzujúcu globálne a transnacionálne otázky. Značný potenciál, ktorý ponúka Honnethova teória pre kozmopolitnú teóriu, nie je využitý. Hlavný problém, ktorý možno identifikovať v Honnethovej koncepcii, je podcenenie transnacionálnych a globálnych väzieb. Tento prístup mu zneumožňuje pochopiť vývojovú dynamiku odohrávajúcu sa nad rovinou národných štátov. To je hlavný dôvod, prečo nemôže rozpracovať úvahy o globálnej sociálnej spravodlivosti a postavení západnej kultúry v globálnom rámci interkultúrnych vzťahov.

Na základe Honnethových foriem uznania argumentuje nemecký politický filozof Volker Heins prechod od národného uznania k uznaniu za hranicami národného štátu, pričom sa pohybuje v rámci kozmopolitnej teórie. Ide však o čisto mechanický prenos Honnethových téz do globálnej roviny bez ohľadu na odlišný kontext. Honnethova teória patrí do sféry národných štátov, pričom formy uznania štrukturuje v lokálnej pospolitosti. Heins sa teda pokúša o globálne rozvinutie Honnethových vzorcov uznania, ktoré by určovali morálne očakávanie jedincov vo vzájomných vzťahoch lásky, práva a ocenenia v transnacionálnom prostredí, pričom si uvedomuje fakt, že inštitucionálny rámec na uplatnenie týchto zásad uznania je v medzinárodnom priestore veľmi slabý. Hrubec ukazuje, že Heins vidí v tretej Honnethovej forme uznania problém, pretože solidarita je na medzinárodnej rovine deficitná.

Hrubec si všíma, že za hranicami národného štátu nemá solidarita adekvátnu paralelu, konkrétne neexistujú dostatočne rozvinuté globálne hodnoty, ktoré by boli základom tohto tretieho druhu uznania. Nerovnaké ohodnotenie práce v transnacionálnom meradle evidentne zneuznáva, a tým znevažuje osoby, ktoré podali výkon za nižšie ohodnotenie, ako by im patrilo vo vyspelých krajinách. Nemožno si nevšimnúť úroveň oceňovania v krajinách tretieho sveta, v ktorých ľudia pracujú za zarážajúci zlomok mzdy oproti štátom, do ktorých predávajú korporácie suroviny. Ide nielen o problém ekonomický, ale pri prenesení týchto myšlienok do rámca Taylorovho uvažovania sa naskytá príležitosť porovnania hodnôt v transnacionálnom prostredí – neexistujú totiž globálne vzory posudzovania hodnôt.

Hrubec rozlišuje medzi výkladom národného a medzinárodného uznania (vrátane extrateritoriálneho uznania) a nadnárodného a globálneho uznania, a výkladom interkultúrneho a extrateritoriálneho a globálneho uznania. Podľa Hrubca by bol výklad preferujúci národné a medzinárodné uznanie a nadnárodné a globálne uznanie mechanický a spájal by rôzne ponímanú integráciu druhov uznania a ignoroval by spoločenský význam a boj o uznanie. Hrubec v tomto bode postupuje podľa miery dosiahnutej normativity. Hovorí, že „adekvátny výklad založený na realizme spoločenského vývoja by mal byť členený podľa miery, v ktorej sa rôzne vzorce uznania aktuálne realizujú a v ktorých sa odkrýva ich normatívny potenciál, ktorý môže prekročiť doterajšiu realitu. Z tohto dôvodu je vhodnejšie spojiť výklad medzinárodného a nadnárodného uznania so spoločným výkladom interkultúrneho, extrateritoriálneho a globálneho uznania, pretože umožňuje mapovať konflikty zneuznania v realite a ich riešenie v skutočnom normatívnom vývoji“.

Záver

Hrubec hľadá možnosti, prostredníctvom ktorých v minulosti autori zdôvodňovali primárnosť intersubjektívnych vzťahov v správaní a konaní človeka. Rovnako nezabúda na motiváciu subjektov ani na historické zápasy o uznanie rôzne definovaných skupín. Práve zápasy o uznanie mu umožňujú nielen upozorniť na vnútornú dynamiku vzťahov v spoločnosti, ale aj na samo zneuznanie. Jeho teória uznania je odlišná a samotná odlišnosť je práve v komplexnosti vzťahov, ktoré vo svojej práci zachytil.

Peter Garbarčík vo svojej recenzii na Hrubcovu monografiu poznamenáva, „ako vyplýva už z jeho predošlých prác, kritika zneuznania a nespravodlivosti je namierená na liberalizmus, resp. liberálnu teóriu a jej reálne dopady v reálnom svete, prejavujúce sa predovšetkým v politických, sociálnych, kultúrnych právach a slobodách a ich podobách. Najväčším problémom sú deficity liberálneho vnímania slobody a nedostatky liberálneho poňatia verejnosti a úlohy verejného rozumu, resp. verejného diskurzu“¹⁴. S Garbarčíkovým tvrdením možno v plnej miere súhlasiť. Garbarčík si rovnako správne všima, že základným princípom, z ktorého Hrubec vychádza vo svojej kritike liberalizmu, je poradie základných ľudských požiadaviek a pozícia sociálnych práv v nich, ktoré v tomto liberálnom koncepte hrajú druhé husle.

Hrubec uvažuje primárne o sociálnych právach. Politické, občianske a kultúrne práva vníma ako niečo, čo dokáže byť zmysluplné, len ak budú garantované práva sociálne. Garbarčík uvádza, že „jedna z hlavných výčítok sa týka globálnych ekonomických procesov v neoliberálnom štáte, ktoré sú však sprevádzané a presadzované s nesmiernym ideologickým nánosom. Práve tento problém autor identifikuje ako jeden z najdôležitejších, prečo je nevyhnutné liberálne ‚videnie‘ sveta odmietnuť – teda chápanie podstaty fungovania človeka ako atomizovanej izolovanej jednotky, riadiacej sa nekompromisným racionalizmom v medziľudských vzťahoch, ktorý ústi do extrémneho individualizmu. A to všetko završené dosiahnutím cieľa, ktorým má byť v prvom rade čo najväčšie materiálne blaho“¹⁵. S touto jeho formuláciou sa v plnej miere stotožňujem, pretože je presným definovaním toho, čo Marek Hrubec zamýšľal a rovnako je v značnom rozpore s tým, ako Ľuboš Blaha miestami preformuloval Hrubcove myšlienky na svoj obraz.

Hrubcovu knihu možno pokojne a s prehľadom označiť za prelomové dielo. K piatej časti jeho monografie (Globálne perspektívy uznania) sa azda najvýstižnejšie vyjadril Michal Pullmann, ktorý hovorí, že „v tejto časti je Hrubec najväčšimavejší, pretože vie, že poučenie z katastrof býva často účinnejšie ako systematická práca na afirmatívnej transformácii“¹⁶.

V minulom roku, t. j. v roku 2012, vyšla kniha kolektívu autorov na čele s Marekom Hrubcom *Etika sociálnych konfliktů*¹⁷, v ktorej autori nielen rekonštruujú Honnethovu koncepciu, ale naznačujú aj „ako ísť ďalej“. Plné prekročenie a rozvinutie jednej z najvýznamnejších teórií súčasnosti, t. j. teórie Axela Honnetha, môžeme nájsť práve v Hrubcovej monografii *Od zneuznání ke spravedlnosti: Kritická teorie globální společnosti a politiky*.¹⁸

¹⁴ GARBARČÍK, P. Recenzia knihy *Od zneuznání ke spravedlnosti. Kritická teorie globální společnosti a politiky*. In *Studia Politica Slovaca* 1/2012, s. 127.

¹⁵ Tamže, s. 127 – 128.

¹⁶ PULLMANN, M., Recenzia knihy *Od zneuznání ke spravedlnosti. Kritická teorie globální společnosti a politiky*. In *Sociologický časopis*, 48, No. 4, s. 821.

¹⁷ HRUBEC, M. a kol. *Etika sociálnych konfliktů*. Praha, Filosofia, 2012.

¹⁸ HRUBEC, M. *Od zneuznání ke spravedlnosti: Kritická teorie globální společnosti a politiky*. Praha, Filosofia, 2011.

Jasným Hrubcovým prínosom je okrem iného fakt, že sa zameriava na formy uznania, ktoré sú v ranom štádiu vývoja. Jeho rozbor vyžaduje interkultúrny prístup, objasňujúci vývoj medzinárodného a globálneho usporiadania vzhľadom na rôzne formy uznania v rôznych kultúrnych okruhoch (v západnom, v konfuciánskom a v islamskom), ktoré majú potenciál ukázať možnosti a východiská artikulácie usporiadania za hranicami štátu, a prekračuje klasických autorov uznania, čo je skutočne výnimočný počin.